

FEGYELMEZÉS¹

A fegyelmezés nem csupán hittanórai feladat, még ha ott különösen is nagy kihívás. Meg lehet találni a bibliai alapjait is. Az alábbi gondolatok erről kívánnak valamit elibénk tárni. Az Ószövetségben és az Újszövetségben a fegyelmezés alapja egy és ugyanaz, még ha a gyakorlata nagyon különböző is. A Leviticus 19,2-ben ez így hangzik: „Szentek legyetek, mert én, az Úr, a ti Istenetek, szent vagyok.” Hasonlóan találjuk Pál apostol levelében: „Mert ez az Isten akarata, a ti szentté lételetek” (1Thessz 4,3). „Mert nem tisztátalanságra hívott el minket az Isten, hanem megszentelődésre” (1Thessz 4,7).

A fegyelmezés alapja tehát Isten szentsége. Az ember ennek a szent Istennek a színe előtt él, sőt vele van közösségekben, vele van szövetségben, ahogyan az Ószövetség ezt a kapcsolatot jellemzi. Az ószövetségi שָׁרָא fogalmát kell ahhoz megvizsgáljunk, hogy a bibliai fegyelmezés alapja világosan előttünk álljon, és gyakorlata érthető legyen. Ebből kiindulva lehet aztán külön az ószövetségi és újszövetségi gyakorlatról beszélni. Itt most maradunk inkább az ószövetségi alkalmazásnál, hogy egy külön alkalmon majd az újszövetségről is szólhasson valaki.

A שָׁרָא fogalmát gyakran vallástörténeti oldalról közelítik meg, és az emberre valami veszélyes démon képzetét vélik benne felfedezni, akitől az embernek félni kell. Két jól ismert történetre lehet itt utalni, amelyek kiinduló pontjai lehetnek az ilyen felfogásnak. Az egyik a szent láda filiszteusoktól történt visszaérkezésekor a bétsemesieket ért csapás esete. „Megverte az Úr a bétsemesi embereket, mert beledéztek az Úr ládájába. Megölt a nép közül hetven embert. A nép gyászolt, mert nagy csapással sújtotta a népet az Úr. Azért ezt mondták a bétsemesi emberek: Ki állhat meg az Úrnak, ennek a szent Istennek a színe előtt?” (1Sám 6,19-20) A másik eset Uzza tragikus története a szent láda Jeruzsálembe szállítása közben. „Amikor Nákón szérűjéhez értek, Uzza az Isten ládájához kapott, és megfogta, mert megbotlottak az ökrök. Ezért fellángolt az Úr haragja Uzza ellen. Nyomban lesújtott rá megdondolatlanságáért az Isten, és meghalt ott, az Isten ládája mellett.” (2Sám 6,6-7) Ezen esetekben nincsen közelebbi indoklás, amivel a tragikus sorsukat az áldozatok kiváltották volna, vagy okozták volna. A szent Isten érinthetlensége, megközelíthetlensége a magyarázat. Ha ugyan tágabb összefüggésben értelmezzük ezeket a történeteket, az engedetlenség vétkét itt is fel lehet fedezni, ami már elegendő etikai indoklás lehet a súlyos fenytékre.

Más helyeken azonban konkrétan is megnevezve találjuk az etikai összetevőt, amelyet Isten szentsége megkíván, és amelynek megsértése ítéletet von maga után.

---

¹ Elhangzott 2010. április 15-én Mályiban, a Tiszánineni Református Egyházkerület lelkésztozóképző napján

Ilyen Nádáb és Abihu megbüntetése az idegen tűz miatt. „Nádáb és Abihú, Áron fiai, fogták a maguk szenesserpenyőjét, tüzet tettek bele, füstölőszert raktak rá, és idegen tűzzel áldoztak az Úr előtt, amelyet Ő nem parancsolt nekik. Ekkor tűz csapott ki az Úr színe elől, és megemésztette őket, meghaltak az Úr színe előtt. Mózes így szólt Áronhoz: Erről beszélt az Úr, amikor azt mondta: A hozzám közel állókon mutatom meg, hogy szent vagyok, és az egész nép előtt, hogy dicsőséges vagyok!” (3Móz 10,1-3) Isten személye és szentsége megkívánja a teljes engedelmisséget. „Szenteljétek oda magatokat, és legyetek szentek, mert én az Úr vagyok a ti Istenetek. Tartsátok meg rendelkezéseimet, és teljesítsétek azokat!” (3Móz 19,7) Nemcsak szertartási, istentiszteleti rendelkezésekre terjed ki Isten személyének és szentségének követelménye, hanem az élet minden területére. „Ne lopjatok, ne hazudjatok, és senki se csalja meg honfitársát. Ne esküdjétek hamisan nevemre, mert meggyalázzátok Istenetek nevét. Én vagyok az Úr! Felebarátodat ne zsákmányold ki, és ne rabold ki. A napszámos bére ne maradjon nálad másnap reggelig! A süketet ne ócsárolj, a vak elé gáncsot ne vess! Félj Istenedtől! Én vagyok az Úr!” (3Móz 19,11-14) Hosszasan sorolhatnánk a rendelkezéseket, amelyek mögött indoklásul Isten szentsége áll. Ezért kell megtartani a rendelkezéseket, ez követeli meg a fegyelmet, mert a szent Istennel való kapcsolat, a szövetség csak így sértetlen. Ézsaiás látomása is ezt erősíti, amikor a szeráfok énekét hallotta: „Szent, szent, szent a Seregek Ura, dicsősége betölti az egész földet!” A próféta válasza erre: „Jaj nekem! Elvesztem, mert tisztátalan ajkú vagyok, és tisztátalan ajkú nép között lakozom. Hiszen a Királyt, a Seregek Urát látták szemeim!” (Ézs 6,3.5) A fegyelmezés alapja tehát az Ószövetség bizonyosága szerint minden területen Isten szentsége.

Isten szentségéhez tartozik kizárólagossága. Nem osztozik hatalmában és dicsőségében mással. Főként a bálványokkal nem osztható meg az egy Isten tisztelete. Itt találkozunk azzal a sajátos kifejezéssel, amelyet jól kell érteni, az **קָדוֹשׁ** megnevezéssel. A féltékenységet elkerülendő, így a vallástörténeti, istenek egymás közti, vagy emberek iránti féltékenységét elvetendő, az új fordításunk is féltőn szerető Istennek fordítja. „Nem szabad leborulnod más isten előtt, mert az Úr, akinek Féltőn-szerető a neve, féltőn szerető Isten.” (2Móz 34,14)

Joggal említi meg Vriezen, hogy Isten szentségének két irányultsága van. A **קָדוֹשׁ** fogalma már a babiloni-asszír szótó szerint is kettős: félelmetesnek lenni és fényesen ragyogni.² Isten szentsége félelmetes, ítéletes, de ugyanakkor oltalom és védelem is minden más hatalommal, erővel szemben. Jól kifejezi ezt az **קָדוֹשׁ** kifejezés előbb említett fordítása, féltőn szerető. Ahogy a Tízparancsolatban is találjuk: „Én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok! Megbüntetem az atyák bűnéért a fiaikat is harmad- és negyedízig, ha gyűlölnék engem. De irgalmasan bánok ezerízig azokkal, akik szeretnek engem, és megtartják parancsolataimat.” (2Móz 20,5-6) Isten szentsége ítéletén, fegyelmezésén túl jóságának, szabadításának is alapja. Azt is mondhatjuk, hogy fegyelmezése magában foglalja a büntetést és a szabadítást egyaránt. Ahogy Ezékielnél találjuk Isten kijelentését: „Gyönyörködöm bennetek, mint a kedves illatú áldozatban, amikor kivezetlek a népek közül, és

² Vrieze, Th. C. : Hoofdlijnen der Theologie van het Oude Testament. Wageningen, 1987. 324. p.

összegyűjtelek azokból az országokból, amelyekbe szétszóródtatok, és a népek szeme láttára bebonyolítom rajtatok, hogy szent vagytok” (Ez 20,41).

Isten népe megszabadítását szentségének megmutatásáért, szent nevének dicsőségéért viszi véghez, nem népe érdemeiért: „Így szól az én Uram, az Úr: Nem tiértetek cselekszem én, Izráel háza, hanem szent nevemért, amelyet gyalázatosá tettetek a népek között, amerre csak jártatok. Megmutatom, hogy szent az én nagy nevem, amely gyalázatos lett a népek között, mert gyalázatosá tettétek közöttük. Akkor megtudják a népek, hogy én vagyok az Úr - így szól az én Uram, az Úr -, amikor szemük láttára megmutatom rajtatok, hogy szent vagytok.” (Ez 36,22-23)

Isten szentsége magában foglalja az igazságszolgáltatást is. „Magasztos lesz a Seregek Ura, amikor ítéletet tart, és a szent Isten szentnek bizonyul, mikor igazságot tesz” (Ézs 5,16) - mondja Ézsaiás. Azt persze nem lehet mondani, hogy Isten szentsége az igazságtételben van. Szentsége több ennél, de ez is hozzátartozik. A próféták különösen is hangsúlyozzák Isten igazságtételét. Ámós határozottan síkra száll a szociális igazságosságért. A szent Isten nem fogadja el népétől az áldozatot és istentiszteletet, mikor gonoszsgot cselekszenek. „Mivel kihasználjátok a nincstelen, és gabonaadót szedtek tőle, ezért bár faragott kőből építettetek házakat, nem fogtok bennük lakni, bár gyönyörű szőlőket ültettetek, nem isszátok azok borát.” (Ám 5,11) „Ha égő áldozatot mutattok be nekem, vagy ételáldozatot, nem gyönyörködöm bennük. Rá se tekintek a békeáldozatra, melyet hizlalt állatokból mutattok bel!” (Ám 5,22) „Áradjon a törvény, mint a víz, és az igazság, mint a bővízü patak!” (Ám 5,24) Az Úr ítéletes tette a gonosz megbosszulása. Mégsem pusztán jogi síkra korlátozódik Isten igazságszolgáltatása. Az igazságosság az Ószövetségben nem jogi összefüggésbe tartozik, hanem a szövetség rendjébe, amelyben szintén nem a jogi vonatkozás a meghatározó, hanem a közösségi viszony. Isten, mint szent Isten népével közösségre lépett. Ez a közösség kihatással van az élet minden területére. Ez a közösségi viszony fegyelmező erő. Aki ebbe a közösségbe tartozik, nem tehet bármit, alkalmazkodnia kell a közösség rendjéhez, amelyet Isten szentsége határoz meg.

Isten szentsége, amely érinthetetlenségét is jelenti, amely fegyelmező erő is, egyáltalán nem gyengíti az embernek Istennel való kapcsolatát, sőt inkább elmélyíti, állapítja meg Vriezen.³ Igaz, nem olyan kapcsolatról van szó, ami természeti adottság volna. Ebben a tekintetben Ő a teljesen más, Ő az elérhetetlen, érinthetetlen. Mégis Isten olyan valóságos közösségre lépett embervilágunkkal, hogy az tökéletes közösség. Nemcsak a teremtéskor, a tökéletes állapotban volt így, hanem azt követően is. Amikor Mózes újból megkapta a Tízparancsolatot, „ekkor leszállt felhőben az Úr, odaállt mellé, és kimondta az Úr nevét. Elvonult előtte az Úr, és így mondta azt ki: Az Úr, az Úr irgalmas és kegyelmes Isten! Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy! Megtartja szeretetét ezerízíg, megbocsátja a bűnt, hűségét és vétet. Bár nem hagyja egészen büntetés nélkül, hanem megbünteti az atyák bűnéért a fiaikat és a fiak fiait harmad és negyedigig. (2Móz 34,5-7) Ez a közösség Isten irgalmával és bocsánatával teljes közösség. Ezért nem lehet róla pusztán jogi kategó-

³ Vrieze, Th. C. i.m. 338.p.

riákban gondolkodni. Ezért nem egyszerűen igazságszolgáltatás. Ezért Isten szent-sége nem önmagában megtapasztalható Isten népe számára, hanem kegyelmi szövetségén belül.

A fegyelmezés fogalma az Ószövetségben

A fegyelmezést az Ószövetség a **רַעַ** gyökkel fejezi ki, aminek a jelentésmezeje azonban sokkal tágabb, sőt elsődlegesen nem is a fegyelmezés a jelentése. Mégis érdemes áttekinteni ennek a gyöknek a jelentéstartalmát, hogy lássuk, milyen összefüggésben helyezi el a héber gondolkodás a fegyelmezést.

Jelenti ez a szó igei és főnévi formájában a fenyítést, a rendreutasítást. „Aki népeket fenyít meg, az ne büntetne?” (Zsolt 94,10) Itt és több helyen egyenesen párhuzamban áll a büntetéssel. A fenyítés alanya gyakran Isten, és a fenyítés célja a jó irányba terelés. Nem bántására történik az embernek, hanem segítségére, megtartására. Ugyanebben a zsoltárban így hangzik aztán tovább: „Boldog az az ember, akit te megfenyítesz, Uram, és megtanítasz törvényedre, hogy megóvd a rossz napoktól, míg a bűnösöknek megássák a sírját.” (Zsolt 94,12-13) A fenyítés lehet félelmetes is, mikor Isten haragjában, a bűnök büntetéseként alkalmazza a fenyítést. „Uram, ne feddj meg felindulásodban, ne ostorozz lángoló haragodban!” (Zsolt 38,2) A zsoltárokból többször felhangzik a kérés, ne feddj meg, ne büntess meg, de mégsem válik valami negatív cselekedetté a fenyítés. Mindig igazságos Isten fenyítése, sőt szinte mindig kapcsolódik hozzá irgalmassága. Ezért lehet kérni: „Fenyíts minket, Uram, de mértékkel, ne haragodban, hogy semmivé ne tégyl!” (Jer 10,24) Rendkívüli eset csupán, ha minden fenyítés és csapás hiába, népe nem hallgat Istenére, akkor már a fenyítés önmagáért van, akkor már hétszeres. „És ha még azután sem hallgattok rám, hanem szembeszálltok velem, akkor haragomban én is szembeszállok veletek, hétszeresen fenyítelek meg benneteket vétkeitek miatt.” (3Móz 26,27-28) Lehet a szülő is a fenyítés alanya, hogy fiát a rossztól megóvjá, vagy eltérítse. „A bot és a fenyítés bölccsé tesz, a kényeztetett gyermek pedig szegényt hoz anyjára.” (Péld 29,15) A Példabeszédek könyve, ahol legtöbbször fordul elő a **רַעַ** szó, bővülködik azokban az igékben, ahol a szülői fenyítésről van szó. A fenyítés eszköze lehet a bot, ahogyan itt az említett igeversben van. Lehet azonban szóbeli figyelmeztetés. Vagy Isten fenyítése esetében csapás, csapások.

A leggyakoribb jelentés a **רַעַ** ige használatában a tanítás, oktatás. A családon belül a szülők oktatják gyermekeiket. „Hallgass, fiam, apád intésére, és ne hagyd el anyád tanítását, mert ékes koszorú ez a fejedre és ékszer a nyakadon!” (Péld 1,8-9) „Ha nem hallgatsz, fiam, az intésre, tévelyegni fogsz, okos tanítások nélkül!” (Péld 19,27) A szülői tanítás útmutatás a helyes életre, nélkülözhetetlen az élet dolgaiban való eligazodáshoz. Az ilyen tanítás az atyai szeretetből fakad. Azért hangzik el, hogy az élet tapasztalatai alapján megóvjá a tapasztalatlan fiatalembert a rossztól. A legkülönbözőbb megfogalmazásaival találkozhatunk a Példabeszédek könyvében. Jó lehetőség arra is, hogy Isten tanításának ezt az atyai jellegét bemutassa. „Megértheted ebből, hogy úgy fegyelmez téged Istened, az Úr, ahogyan az ember fegyelmezi fiát.” (5Móz 8,5) A tanítás és fegyelmezés itt össze is ér. Nem ez az egyetlen hely. Tanítással fegyelmez az Úr. „Az Úr intését meg ne vedd, fiam, és a dorgálást meg ne utáld! Mert akit szeret az Úr, azt megdorgálja, de mint apa a fiát, akit kedvel.

(Péld 3,11-12) Hogy a tanítás cselekedete mégis tagadhatatlan tartalma ennek a szónak, abban is megmutatkozik, hogy egy példázat szól Isten tanításáról, ahogyan Ő a fölművelés rendjét az ember tudomására hozza. „Mindig csak szánt a szántóvető, ha vetni akar? Nem úgy van-e, hogy ha elegyengette felszínét, kaprot hint vagy köményt szór, vagy vet sorba búzát vagy árpát a kijelölt földbe és tönkölyt a szélére? Így szoktatta őt rendre, erre tanította Istene.” (Ézs 28,24-26) Isten azonban elsősorban törvényeire, parancsolataira oktatja, tanítja népét. A LXX fordítása különösen is a tanítás, nevelés értelmét ragadja meg a héber fogalomnak, amikor többségében a παιδευειν és a παιδεια szavakkal fordítja.⁴

A fenyítésnek, a tanításnak a célja, hogy az elhibázott utat kiigazítsa, a megromlott magatartást helyre igazítsa, a további romlástól visszatartson. A szótó értelméhez a korrigálás is hozzátartozik.⁵ „Keményen megfeddett engem az Úr, de nem adott át a halálnak.” (Zsolt 118,18) A feddés, a fenyítés nem önmagáért van, nem is csak a rossz megbüntetéséért, megbosszulásáért, hanem azért, hogy jó irányba fordítson. Nem pusztán valami jogi ügyet, ahol az elkövetett gonoszságra kiszabják az annak megfelelő büntetést, hanem minden büntetésnek, a legszigorúbbnak is a célja a jobbítás, a kiigazítás. „Jól hallom Efraim kesergését: Megvertél, mint egy tanulatlan borjút, és én elszenvedtem a verést. Téríts meg engem, hogy megtérjek, mert te vagy, Uram, az én Istenem!” (Jer 31,18)

Jelent a szótó büntetést is, csapást, amit az ember vagy a nép gonoszságával, engedetlenségével von magára. „Ezt mondja az Úr: Halálos a bajod, gyógyíthatatlan a zúzódásod! Sebedet senki sem orvosolja, gyógyír és kötszer sincs számodra. Szeretőid mind elfelejtettek, nem törődnek veled. Megvertelek, mintha ellenség vert volna, és kegyetlen ember fenyített volna. Mert sok a bűnöd, és súlyos a vétked. Miért kiáltozol bajodban, halálos zúzódásod miatt? Mivel sok a bűnöd és súlyos a vétked, azért bántam így veled.” (Jer 30,12-15) A csapások mégsem a megsemmisítést szolgálják, még ha egy időre úgy tűnhet is. Sokkal inkább bűnbánatra és megtérésre kívánnak indítani. Sőt még ettől függetlenül is tervez Isten megtartást és szabadítást a maradéknak. A büntetések között ott van az is, amikor valaki a vétkes helyett hordozza el a büntetést. Ide tartozik a kicsit nehezen fordítható Ézsaiás 53,5 is. Békességünk büntetése (a סר' ige főnévi formája a מוֹסֵר) őrajta van. Vagy ahogy az új fordításban találjuk: „Ő bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen, az ő sebei árán gyógyultunk meg.” Az Újszövetségben találjuk a bővebb kifejtését ennek és a megvalósulását.

⁴ Jenni, Ernst - Westermann, Claus : Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament. Band I. München – Zürich, 1971. 741. colom

⁵ Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament herausgegeben von G. Johannes Botterweck und Helmer Ringgren. Band III. Stuttgart – Berlin - Köln – Mainz, 1982. 681 colom

ABSTRACT

DISCIPLINE

Discipline is not only a task to be carried out in religious education classes – even if it means a special challenge in that context. Discipline has its Biblical background, and the present study wishes to present some aspects of that background. The basis of discipline is the one and the same in the Old Testament and in the New Testament – even if its practice was rather different. We read in Leviticus 19:2: “Be holy because I, the LORD your God, am holy.” Similarly we read in Paul: “It is God’s will that you should be sanctified.” (1Thess 4:3). “For God did not call us to be impure, but to live a holy life.” (1Thess 4:7) The first half of the article is a study on God’s holiness as the basis for discipline – concentrating on the Hebrew term *קדש*. The second half of the study looks at the Old Testament occurrences and meanings of *יסר* - to chasten, correct, punish; to admonish, exhort, instruct.